

Nr 110

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1966/67 till studiebidrag m. m. jämte i ämnet väckta motioner, såvitt motionerna hänvisats till statsutskottet.

(2: a avd.)

Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt G 3, s. 639 och 640 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer att avskryva studielån ur statens lånefond för universitetsstudier om låntagarens betalningsförmåga på grund av sjukdom eller av annan jämförlig orsak är varaktigt nedsatt, dels till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 403 000 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Torsten Andersson* (I: 29) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hansson* i Skegrie och *Mattsson* (II: 48), i vilka hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning och förslag beträffande frågan om fria läroböcker vid gymnasier, fackskolor, yrkesskolor samt folkhögskolor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Werner* (I: 379) samt den andra inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (II: 476), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta dels att med tillämpning fr. o. m. budgetåret 1966/67 fastställa studiehjälpens grundbelopp vid de gymnasiala skolorna till 100 kronor per månad, dels att resettillägg skall utgå med belopp motsvarande de verkliga resekostnaderna, dels att i princip uttala att fria läroböcker, fri skolmateriel och fria skolmåltider skall ges åt alla elever i de gymnasiala skolorna, och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag utarbetas och förelägges innevarande års höstriktdag om tilläggsanslag till driftbidraget för det allmänna skolväsendet så att kompenstation ges till kommunerna för sistnämnda reformförslag, dels ock att förslagsanslaget till studiebidrag m. m. under statrubriken G 3 uppräknas med 38,4 milj. kr. eller till 441 400 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Dahlén* (I: 396) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Westberg* och *Larsson* i Hedenäset (II: 499), i vilka hemställts

att riksdagen måtte besluta att 1) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt förslag i anledning av gymnasieutredningens betänkande om vuxenutbildningen, 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning i syfte att a) behandla frågan om ett effektivt studiesocialt system för de vuxenstudierande, som ger dem möjlighet att på hel- eller deltid uteslutande ägna sig åt studier, b) verkställa en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet, varvid särskild uppmärksamhet bör ägnas de krav som nu och i framtiden ställs i fråga om vuxenutbildningens organisation, kapacitet och målsättning, 3) vuxenutbildningsbidrag enligt de regler som nu gäller för elever vid statliga vuxengymnasier, statsunderstödda kvällsgymnasier m. fl. läroanstalter fr. o. m. läsåret 1966/67 skall utgå även till korrespondensstuderande, som bedriver motsvarande studier, för beivrande av preparandkurser, samt för ändamålet under ecklesiastikdepartementets huvudtitel för budgetåret 1966/67 anvisa erforderliga medel, vilka kan uppskattas till 2 000 000 kr., 4) bereda kostnadsfri undervisning vid korrespondensinstitutens preparandkurser för student-, handelsgymnasieteknisk, privatist- och realexamen fr. o. m. läsåret 1966/67 samt för ändamålet under ecklesiastikdepartementets huvudtitel för budgetåret 1966/67 under ett nytt anslag, benämnt Centrala studiehjälpnämnden: Bidrag till preparandkurser anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr., 5) privatisters examination skall vara kostnadsfri samt bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda föreskrifter härom.

Motionerna I: 29 och II: 48 har i sin helhet hänvisats till statsutskottet medan motionerna I: 379 och II: 476 såvitt avser studiehjälpens grundbelopp och rese-tillägg, motionerna I: 396 och II: 499 såvitt avser frågan om ett effektivt studiesocialt system för de vuxenstudierande och yrkandet om vuxenutbildningsbidrag till korrespondensstuderande för beivrande av preparandkurser, dock ej i fråga om medelsanvisningen, hänvisats till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Beträffande motiveringarna för de motionsvis gjorda yrkandena hänvisar utskottet till motionerna I: 29, I: 379 och II: 499.

Utskottet. Under hänvisning till att riksdagen bifallit vad andra lagutskottet hemställt under moment A) i utlåtandet nr 15 detta år avstyrker utskottet bifall till yrkandet i motionerna I: 379 och II: 476 om uppräknning av anslaget till studiebidrag m. m. med anledning av förslaget i motionerna om höjning av studiehjälpens grundbelopp.

Då vidare riksdagen bifallit vad andra lagutskottet hemställt under moment 3) i utlåtandet nr 34 detta år avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 396 och II: 499, såvitt de avser medelsanvisning för budgetåret 1966/67 till vuxenutbildningsbidrag till vissa korrespondensstuderande.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag om anvisande för budgetåret 1966/67 av ett förslagsanslag till studiebidrag av 403 000 000 kr. Vad i statsrådsprotokollet anförts om bemyndigande att avskrivna vissa studielån har ej givit utskottet anledning till erinran.

I motionerna I: 396 och II: 499 har föreslagits bl. a. att privatisters examination skall vara kostnadsfri. Utskottet vill med anledning härav erinra om att i prop. 1964: 171 förutskickats en allmän översyn i fråga om bestämmelserna rörande avgifter i samband med examina och provningar. Denna översyn har, enligt vad utskottet erfarit, påbörjats. Då vidare berörda fråga lämpligen bör lösas i samband med övriga vuxenutbildningsfrågor anser sig utskottet inte böra tillstyrka bifall till motionerna i denna del.

Vidare har i motionerna I: 396 och II: 499 tagits upp frågor som berör vuxenutbildningen. Därvid har bl. a. yrkats på skyndsamt förslag i anledning av gymnasieutredningens betänkande om vuxenutbildningen och en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet. Enligt utskottets mening är vuxenutbildningen av stor betydelse för samhället varför det framstår som mycket angeläget med ökade insatser på området. Flera skäl talar härför. Ungdomsutbildningen har genomgått en stark expansion under de senaste decennierna. Härigenom har stora skillnader uppstått mellan generationerna i fråga om utbildning. Av rättviseskäl bör därför de vuxna nu få möjlighet till fortsatt utbildning. Den snabba tekniska och ekonomiska utvecklingen ställer vidare inom flera yrkesområden krav på ytterligare utbildning.

Frågan om vuxenutbildningen har de senaste åren berörts i flera utredningsförslag, bl. a. Arbetsmarknadspolitik (SOU 1965: 9), Radions och televisionens framtid i Sverige (SOU 1965: 21), Vuxenutbildningen i gymnasium och fackskola (SOU 1965: 60) samt Yrkesutbildningen (SOU 1966: 3). Genom dessa utredningsförslag föreligger numera goda förutsättningar att ta upp frågan om vuxenutbildningen till en samlad prövning. I prop. 1966: 52 har uttalats att avsikten är att till 1967 års riksdag skall framläggas ett förslag beträffande såväl lösningen av studiefinansieringsfrågorna för de vuxenstuderandes del som vuxenutbildningens framtida organisation. Med hänsyn härtill påkallar enligt utskottets mening yrkandet i motionerna I: 396 och II: 499 om en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet inte någon åtgärd från riksdagens sida.

Av ovan angivna skäl finner utskottet vidare att yrkandet i nämnda motioner om skyndsamt förslag i anledning av gymnasieutredningens betänkande om vuxenutbildningen inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet anser sig ej heller kunna tillstyrka bifall till dessa motioner i vad de avser yrkande om anvisande för budgetåret 1966/67 av ett särskilt förslagsanslag av 500 000 kr. för att möjliggöra kostnadsfri undervisning för vissa korrespondensstuderande.

Motionerna I: 29 och II: 48 samt I: 379 och II: 476 behandlar frågan om fria läroböcker, m. m. vid de gymnasiala skolorna. I de förstnämnda motionerna har anhållits om skyndsamt utredning och förslag beträffande frågan om fria läroböcker vid de gymnasiala skolorna medan i de sistnämnda motionerna, såvitt nu är i fråga, föreslagits att riksdagen beslutar att dels i princip uttala att fria läro-

böcker, fri skolmateriel och fria skolmältider skall ges till alla elever i de gymnasiala skolorna, dels hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till innevarande års höstriksdag om tilläggsanslag till driftbidraget för det allmänna skolväsendet för att ge kompensation till kommunerna för kostnaderna i anledning av den föreslagna reformen.

Utskottet vill erinra om att riksdagen tidigare begärt utredning om fria läroböcker m. m. samt att denna utredning numera tillsatts. Enligt direktiven skall ifrågavarande utredning, därest utredningen skulle finna att systemet med fria läroböcker borde vidgas, behandla frågan om vem som skall bära kostnaderna för de fria läroböckerna, m. m.

Enär frågan om fria läroböcker numera utreds finner utskottet att motionerna I: 29 och II: 48 inte påkallar någon åtgärd från riksdagens sida.

Beträffande förevarande yrkande i motionerna I: 379 och II: 476 anser utskottet vidare att resultatet av den av riksdagen begärda utredningen bör avvaktas innan ställning tas till berörda frågor. Ifrågavarande motionsyrkande bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer att avskryva studielån ur statens lånefond för universitetsstudier om låntagarens betalningsförmåga på grund av sjukdom eller annan jämförlig orsak är varaktigt nedsatt;

II. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 379 och II: 476 samt I: 396 och II: 499, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, till *Studiebidrag m. m.* för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 403 000 000 kr.;

III. att motionerna I: 396 och II: 499, i vad de avser att riksdagen måtte besluta att privatisters examination skall vara kostnadsfri, icke må bifallas av riksdagen;

IV. att motionerna I: 396 och II: 499, i vad de avser att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning i syfte att verkställa en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet, varvid särskild uppmärksamhet bör ägnas de krav som nu och i framtiden ställs i fråga om vuxenutbildningens organisation, kapacitet och målsättning, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att motionerna I: 396 och II: 499, i vad de avser att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt förslag i anledning av gymnasieutredningens betänkande om vuxenutbildningen, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att motionerna I: 396 och II: 499, i vad de avser anvisande av ett särskilt förslagsanslag av 500 000 kr. för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln för beredande av kostnadsfri undervisning vid korrespondensinstitutens preparandkurser, icke må bifallas av riksdagen;

VII. att motionerna I: 29 och II: 48 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att motionerna I: 379 och II: 476, i vad de avser att riksdagen måtte besluta att dels i princip uttala att fria läroböcker, fri skolmateriel och fria skolmåltider skall ges åt alla elever i de gymnasiala skolorna, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag utarbetas och förelägges innevarande års höstriksdag om tilläggsanslag till driftbidraget för det allmänna skolväsendet så att kompensation ges till kommunerna för sistnämnda reformförslag, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 13 maj 1966

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, fröken Andersson, herrar Birger Andersson, Per Jacobsson, Svensson, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Harry Carlsson, Mårtensson, Rönnerberg, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Wallmark och Johan Olsson; samt

från andra kammaren: herrar Bohman, Blidfors, Almgren, Larsson i Hedenäset, Turesson, fröken Olsson, herrar Lindholm, Arvidson, Gustafsson i Uddevalla, Kellgren, Fagerlund, Mattsson, Källstad, Tobé och Mundebo.

Reservationer

1) av herrar *Per Jacobsson, Harry Carlsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Johan Olsson, Larsson i Hedenäset, Mattsson, Källstad, Tobé och Mundebo*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 3, som börjar med »Frågan om» och slutar med »riksdagens sida», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Frågan om vuxenutbildningen har de senaste åren berörts i flera utredningsförslag, bl. a. Arbetsmarknadspolitik (SOU 1965:9), Radions och televisionens

framtid i Sverige (SOU 1965:21), Vuxenutbildningen i gymnasium och fackskola (SOU 1965:60) samt Yrkesutbildningen (SOU 1966:3). Genom dessa utredningsförslag föreligger numera goda förutsättningar att ta upp frågan om vuxenutbildningen till en samlad prövning.

I motionerna I:396 och II:499 har bl. a. hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om dels skyndsamt förslag i anledning av gymnasieutredningens betänkande om vuxenutbildningen, dels ock skyndsamt utredning i syfte att verkställa en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet, varvid särskild uppmärksamhet bör ägnas de krav som nu och i framtiden ställs i fråga om vuxenutbildningens organisation, kapacitet och målsättning.

Enligt vad som kommit till utskottets kännedom pågår inom Kungl. Maj:ts kansli en översyn och samordning av vuxenutbildningen, avsedd att förbereda förslag i denna fråga till riksdagen. Det är av vikt att detta arbete icke fördröjes. Enär flera förberedande utredningar inom detta område skett under parlamentarisk medverkan, anser utskottet, att även det nu pågående samordningsarbetet bör ske under medverkan av parlamentariker. Den primära uppgiften vid denna översyn är att ge möjlighet till en mer allsidig belysning av frågeställningarna innan propositionen förelägges nästa års riksdag. Det är också tydligt att det hittills gjorda utredningsarbetet icke täcker alla relevanta frågeställningar. En mer långsiktig uppgift bör vara att kartlägga vilka kompletterande undersökningar som kan erfordras för att erhålla en mer fullständig belysning av vuxenutbildningens kapacitet, organisation och målsättning. Utskottet förordar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda anfört i fråga om yrkandet i nämnda motioner om en skyndsamt utredning i syfte att verkställa en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet.»

dels ock att utskottets hemställan under IV. bort ha följande lydelse:

»IV. att riksdagen må, i anledning av motionerna I:396 och II:499, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i fråga om en skyndsamt utredning i syfte att verkställa en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet;»

2) av herrar *Per Jacobsson, Harry Carlsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Johan Olsson, Larsson* i Hedenäset, *Mattsson, Källstad, Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 3, som börjar med »Utskottet anser» och slutar med »vissa korrespondensstuderande», bort ha följande lydelse:

»I motionerna I:396 och II:499 har även föreslagits att ett särskilt förslagsanslag av 500 000 kr. skall anvisas för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln för beredande av kostnadsfri undervisning vid korrespondensinstitutens

preparandkurser. Motionärerna framhåller därvid bl. a. att målinriktade vuxenstudier i allt större utsträckning bedrivs vid korrespondensinstitutet samt att denna studieform är den enda möjliga för många vuxna, i synnerhet för dem som önskar studera jämsides med förvärvsarbete. Korrespondensstudier ställer sig emellertid jämförelsevis kostsamma för den enskilde. Särskilt gäller detta vid deltagande i preparandkurser utanför hemorten. Utskottet, som delar de i motionerna framförda synpunkterna, finner angeläget att de korrespondensstuderande snarast erhåller kostnadsfri undervisning. I samhanget vill utskottet understryka den betydelse, som korrespondensundervisningen för närvarande har, bl. a. som en värdefull utbildningsmöjlighet vid sidan av statens gymnasier för vuxna och kvällsgymnasierna. Utskottet anser sig även böra framhålla att korrespondensundervisningen är den för statsverket minst kostnadskrävande utbildningsformen. I avvaktan på Kungl. Maj:ts överväganden i dessa hänseenden samt därav föranledda förslag finner utskottet sålunda i högsta grad befogat att kostnadsfri undervisning under budgetåret 1966/67 beredes vid korrespondensinstitutets preparandkurser för student-, handelsgymnasie-, gymnasie-ingenjör-, privatist- och realexamen.»

dels ock att utskottets hemställan under VI. bort ha följande lydelse:

»VI. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 396 och II: 499 såvitt nu är i fråga, till *Centrala studiehjälpsnämnden*: *Bidrag till preparandkurser* för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr ;»